

Innspill fra Forum for utvikling og miljø til regjeringsforhandlingene

Forum for utvikling og miljø (ForUM), et nettverk av over 50 norske sivilsamfunnsorganisasjoner, vil med dette presentere våre forventninger til innhold i ny regjeringserklæring.

Et godt samarbeid mellom myndigheter og sivilsamfunn

Norge har en sterk tradisjon for å involvere et bredt spekter av samfunnsaktører i politikktutforming, noe som bidrar til høy tillit mellom befolkningen og det politiske systemet. Sivilsamfunnsorganisasjoner innehar omfattende kompetanse på sine felt, og representerer viktige perspektiv. Derfor er det avgjørende at samarbeidet mellom myndigheter og sivilsamfunnsorganisasjoner opprettholdes og styrkes.

For å sikre at sivilsamfunnet kan fortsette å ha en viktig rolle både som tjenesteleverandør, kunnskapsformidler og diskusjonspartner må sivilsamfunnsorganisasjoner ha stabile og forutsigbare rammevilkår som skaper et rom for demokratisk deltagelse.

Det er videre viktig at sivilsamfunnsorganisasjoner får anledning til å delta i relevante prosesser, fra tidligste mulige tidspunkt til slutt. Denne deltagelsen må være meningsfull og gi sivilsamfunnsaktørene mulighet til å komme med relevante innspill på riktig tidspunkt. For å sikre dette er det viktig å etablere en felles forståelse av hva meningsfull deltagelse innebærer i praksis, på tvers av departementer. Dette innebærer blant annet gode rutiner for å innhente innspill og gi tilbakemeldinger på hvordan innspillene blir brukt. Det er også hensiktsmessig å styrke den formelle representasjonen fra sivilsamfunnet i offentlige utvalg og delegasjoner, gjennom demokratiske nominasjonsprosesser og tydelige mandat.

ForUM ber om at partiene tar inn følgende punkter i regjeringserklæringen:

- Regjeringen vil sikre bred og meningsfull deltakelse fra sivilsamfunnet i relevante prosesser, både nasjonalt og internasjonalt.
- Regjeringen vil gi sivilsamfunnet stabile og forutsigbare rammevilkår.

Bærekraftsmålene

I 2030 skal FNs 17 bærekraftsmål være nådd og verden er ikke i rute. Norge har vært en pådriver for bærekraftsmålene internasjonalt, men har lenge somlet med arbeidet her hjemme. Dette har sivilsamfunnet påpekt lenge og Riksrevisjonen bekreftet i [sin rapport](#) i 2020 at det blant annet har vært dårlig koordinering av arbeidet, manglende informasjon til Stortinget og for svake mål og ambisjoner i oppfølgingen av bærekraftsmålene.

Agenda 2030 ser de ulike utfordringene verden står overfor i sammenheng og legger vekt på at alle bærekraftsmålene henger sammen. For å lykkes i arbeidet fram mot 2030 må man sikre at målene ikke undergraves av politikk myndighetene fører på ulike områder, noe som krever koordinert innsats på tvers av departementer. Erfaringer fra andre land, som Tyskland og Finland, viser at koordinerende organer som er knyttet til øverste politiske nivå har størst suksess.

På tampen av perioden la Solberg-regjeringen frem en [handlingsplan for bærekraftsmålene](#) og opprettet en [innsatsgruppe for bærekraftsmålene](#). Handlingsplanen manglet ambisjonen som trengs for å nå målene, virkemidler og tiltak for å svare på målkonflikter og dilemmaer, i tillegg til indikatorer for å måle fremgang eller tilbakegang.

ForUM ber om at partiene tar inn følgende punkter i regjeringserklæringen:

- Regjeringen vil styrke handlingsplanen for bærekraftsmålene og sikre at den øker ambisjonsnivået for å nå målene.
- Regjeringen vil sørge for at norsk politikk og aktivitet i det minste ikke har negativ påvirkning på andre land sin mulighet til å nå bærekraftsmålene.
- Regjeringen vil legge ansvaret for koordineringen av arbeidet med bærekraftsmålene til statsministerens kontor og styrke koordineringen på tvers av departementer og politikkområder.

Et ansvarlig næringsliv

I juni i år vedtok Stortinget [Åpenhetsloven](#), som blant annet vil kreve at selskaper gjennomfører aktsomhetsvurderinger i egen virksomhet, i tråd med [OECDs retningslinjer](#). Videre pålegger den selskaper å kartlegge og forebygge risikoen for å bryte menneskerettigheter i egen virksomhet og leverandørkjede, samt å rapportere om hvordan dette gjøres. Loven ble vedtatt av et nesten samlet Storting, med unntak av Fremskrittspartiet sine stemmer.

Det er ventet at loven vil tre i kraft i løpet av 2022, og det vil derfor bli en ny regjering sitt ansvar å implementere loven. Tilsynsansvaret er lagt til Forbrukertilsynet, som foreløpig ikke har de nødvendige ressursene til å gjennomføre oppgavene loven pålegger dem. Oppgavene strekker seg fra å veilede og ha tilsyn med selskaper, til å ilegge bøter og tvangsmulkt.

Samtidig finnes det flere sivilsamfunnsaktører som over mange år har bygget seg opp kunnskap og kompetanse om aktsomhetsvurderinger for privat og offentlig sektor. Aktører som bl.a. Etisk Handel Norge, Raftostiftelsen og Amnesty sitter på kompetanse som vil være avgjørende for å en effektiv implementering av loven. ForUM mener det må øremerkes midler til dette formålet i kommende statsbudsjetter. Det må også øremerkes midler til OECD-kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv, som står i en særstilling både når gjelder troverdighet som en selvstendig aktør, og med sin fagkompetanse på området.

I behandlingen av lovvedtaket stemte Stortingets flertall for at loven skal evalueres etter en gitt tidsperiode, og at det da vil være naturlig å vurdere en utvidelse av loven til å omfatte alle selskaper uavhengig av størrelse, og å inkludere miljødimensjonen og plikt til å opplyse om produksjonssted i lovteksten. Det er også pågående prosesser OECD og i EU som gjør det naturlig å evaluere loven på nytt i nær fremtid. ForUM mener regjeringsplattformen bør inneholde et konkret tidspunkt for når denne evalueringen skal gjennomføres.

ForUM ber om at partiene tar inn følgende punkter i regjeringserklæringen:

- Regjeringen vil prioritere en rask implementering av Åpenhetsloven
- Regjeringen vil sikre at ansvarlige myndigheter samarbeider med sivilsamfunn og med OECDs Kontaktpunkt i implementeringen av loven, og øremerke midler for å legge til rette for at disse aktørene kan bistå i dette arbeidet med sin fagkompetanse
- Regjeringen vil gjennomføre en evaluering av loven, senest innen to år etter at loven trer i kraft

Norge må være en ansvarlig investor

Statens Pensjonsfond Utland (SPU) er med sine 12 000 mrd. kroner et av verdens største, statlige pensjonsfond. Gjennom fondet eier Norge over 1 % av verdens aksjer; det utgjør Norges viktigste fotavtrykk på verden. I en verden som står overfor både en klimakrise, en naturkrise og ulikhetskrise vil fondets langsiktige avkastning avhenge av verdens evne til å håndtere disse krisene. Som en ansvarlig investor må Norge sikre at fondet er rustet til å møte disse utfordringene, og gjør sitt for å bidra til at vi når bærekraftsmålene og klimamålene som det internasjonale samfunnet har blitt enige om.

Det er i vår felles interesse at selskapene vi eier opptrer ansvarlig, både når det gjelder selskapsdrift og skatteansvar, sosiale forhold og miljømessige forhold. SPU's størrelse gir både ansvar og mulighet til å påvirke selskaper i en mer ansvarlig retning. SPU kan bidra til ytterligere ansvarlighet gjennom å innføre risikobasert forhåndsfiltrering av alle selskaper fondet er investert i. En slik filtrering vil redusere risikoen for å investere i selskaper som begår rettighetsbrudd, samtidig som det skaper et insentiv for selskaper til å bli mer ansvarlige.

Den seneste [rapporten fra FNs klimapanel](#) viser med all tydelighet at klimaendringene er her nå, og at de kun vil forsterkes i årene som kommer. I dag er SPU's karbonavtrykk [mer enn dobbelt så høyt](#) som Norges årlige totale utslipp, og tre ganger så høyt om man ekskluderer olje- og gassutvinning. For SPU, som har et langsiktig perspektiv for sine investeringer, utgjør dette en alvorlig finansiell risiko. ForUM støtter [rapporten](#) fra ekspertgruppen for klimarisiko, som ber om at fondet må sette seg som mål å være verdensledende på klimarisiko. Dette innebærer at fondet setter som mål å nå nullutslipp innen 2050, og at denne målsetningen må følges opp med systematisk rapportering.

ForUM ber om at partiene tar inn følgende punkter i regjeringserklæringen:

- Regjeringen vil innføre risikobasert forhåndsfiltrering for SPU, og styrke fondets posisjon som en ansvarlig investor
- Regjeringen vil å innføre et krav om at SPU's portefølje investeres i selskaper med troverdige planer for kutt av klimagassutslipp, og i tråd med målet om å begrense global oppvarming til 1.5 grader. For å sikre dette vil regjeringen be om systematisk og transparent rapportering om hvordan fondet jobber for å nå et slikt mål

Norsk klimafinansiering

Norge har bygget sin rikdom på olje. Fra 1975 til 2019 bidro olje- og gassproduksjonen med [over 14 900 milliarder kroner](#). I samme periode var Norge ansvarlig for 2 prosent av de globale klimagassutslippene. Nivået på norsk klimafinansiering samsvarer derfor ikke med Norges historiske ansvar som oljenasjon. Sammenlignet med både inntektene fra oljen og vårt ansvar for klimaendringene, er 5-8 milliarder kroner per år i klimabistand til fattigere land altfor lite. Klimaendringene rammer som kjent de fattigste landene hardest. Enorme ødeleggelser fra sykloner på Filippinene, branner i Amazonas og oversvømmelser i Kenya, er eksempler på hvor hardt klimaendringene kan ramme. ForUM mener at Norge har et etisk og moralsk ansvar for å betale sin rettmessige andel klimafinansiering av omstilling, tilpasning og tap og skade til land i det globale Sør.

ForUM ber om at partiene tar inn følgende punkter i regjeringserklæringen.

- Regjeringen vil styrke måltallet for Norges bidrag til klimafinansiering, slik at det samsvarer med [Norges rettmessige andel](#) på 65 milliarder kroner årlig. Nye midler til økt klimafinansiering skal ikke tas fra bistandsbudsjettet og skal ikke gis i form av lån.
- Regjeringen vil utarbeide en egen stortingsmelding om klimafinansiering som inneholder en [opptrappingsplan](#) for økt klimafinansiering.
- Regjeringen vil øke andelen av klimafinansiering til land i Sør, som går til tilpasning, tap og skade.

Norske klimaambisjoner

For å nå Parisavtalen, må Norge kutte egne utslipp i samsvar med målet om 50-55 prosent reduksjon innen 2030. Samtidig må Norge støtte andre land i å kutte i sine utslipp og tilpasse seg klimaendringene. ForUM mener at kuttene helhetlig må skje i Norge.

ForUM ber om at partiene tar inn følgende punkter i regjeringserklæringen:

- Regjeringen vil utarbeide en oppdatert plan for å nå 50-55 prosent kutt innen 2030. Planen skal inneholde sektorvise mål, årlige klimabudsjett og tydelige signaler om nye og konkrete tiltak som skal følges opp på Stortinget.
- Regjeringen vil utarbeide en oppdatert, langsiktig strategi med klare tiltak for hvordan olje- og gassnæringen skal omstilles på en rettferdig måte til et lavutslippssamfunn, som også skaper 100 000 nye klimajobber.

Bærekraftige matsystemer

Dagens globale matsystem har store utfordringer. Hele 811 millioner mennesker sulter, nesten to milliarder lever med overvekt eller fedme og omtrent 1 av 4 opplever matusikkerhet. Det industrielle fiske og jordbrukets høye klimagassutslipp, avskoging og bidrag til tap av naturmangfold, svekker matproduksjonen og matsystemet. Særlig går dette utover småskalaprodusenter og verdens fattigste. Gjort med riktige metoder kan derimot matproduksjonen bidra positivt til miljøet, få mennesker ut av sult og fattigdom, øke matsikkerheten, sikre tilgang til sunn og bærekraftig mat, og gi mennesker trygge og gode liv med god helse

ForUM ber om at partiene tar inn følgende punkter i regjeringserklæringen:

- Regjeringen vil satse på målrettet bistand og tiltak som styrker små og mellomstore gårdsbruk i land i Sør, blant annet ved å utvikle samvirkemodeller og kooperativ.
- Regjeringen vil øke klimafinansieringen og sikre at en større del av midlene går til tilpasning, tap og skade i jordbruket.
- Regjeringen vil arbeide for at retten til mat som et grunnleggende prinsipp inngår i norske myndigheters arbeid med å forbedre verdens matsystemer.

Stanse naturkrise

Ifølge FNs Naturpanel er nærmere én million dyre- og plantearter truet, og menneskelig aktivitet har ført til omfattende endringer i to tredjedeler av marine områder og tre fjerdedeler av landområdene på jorda. Aichi-målene, de 20 globale naturmålene, skulle være nådd i 2020, men hav, skog og dyreliv ødelegges fortsatt i stor skala. [En internasjonal gjennomgang](#) fra 2020 viste at verden ikke nådde ett eneste av Aichi-målene, og rapporten [Naturens tilstand 2020](#) fra norske miljøorganisasjoner viste at heller ikke Norge leverte i tide.

En ny internasjonal naturavtale skulle bli vedtatt i 2020, men har gjentatte ganger blitt utsatt som følge av koronapandemien. I oktober 2021 åpner naturtoppmøtet digitalt, før forhandlingene ventes å avsluttes med et fysisk

naturtoppmøte i Kunming, Kina i mai 2022. Det er avgjørende at Norge er en tydelig stemme for større, ikke mindre ambisjoner i disse forhandlingene. Videre bør den nye regjeringen følge opp forpliktelsene til 30 prosent vern av både hav og land, i overensstemmelse med urfolk og lokalbefolknings rettigheter.

Vårt overforbruk av natur og dens ressurser gjør at vi sakte, men sikkert sager over greina vi sitter på. Når vi nå ser fremover, må vi øke både ambisjonsnivået og styrke gjennomføringsevnen både hjemme og ute. Det er behov for en helhetlig, kunnskapsbasert og bærekraftig forvaltning av naturen.

ForUM ber om at partiene tar inn følgende punkter i regjeringserklæringen:

- Regjeringen vil gjøre Norge arealpositivt, blant annet gjennom å verne verdifull natur, og restaurere ødelagt og skadet natur
- Regjeringen vil drive kunnskapsbasert og planmessig arealforvaltning for natur og klima, inkludert å styrke kapasiteten til å følge opp dette.
- Regjeringen vil arbeide for en ambisiøs og forpliktende ny naturavtale

Utviklingsfinansiering

Pandemien har satt utviklingsarbeidet flere år tilbake, og i store deler av verden er pandemien fortsatt ikke over. Skal verden klare å finansiere bærekraftsmålene må alle midler mobiliseres, og derfor er det avgjørende at Norge fortsatt opprettholder et høyt bistandsnivå. Vi mener at ambisjonen om at 1 % av BNI skal gå til bistand må være et minimum, og at diskusjonen fremover må handle om innretningen av bistanden.

Den økonomiske krisen i kjølvannet av koronapandemien har ført en rekke land på randen av gjeldskriser som kan true lands mulighet til å oppnå bærekraftsmålene. Norge har tidligere tatt en ledende rolle internasjonalt for å sørge for at land skal ha bærekraftige gjeldsbyrder som ikke går på bekostning av utvikling, blant annet gjennom gjeldsslette. Det er fremdeles behov for å styrke internasjonale mekanismer for ansvarlig utlån og låntaking, og rettferdige og effektive mekanismer for å løse gjeldskriser.

Ulovlig kapitalflukt fører til at alle land går glipp av store beløper, men utviklingsland med svake skatteadministrasjoner rammes hardest. Det må være et prinsipp at verdier skattlegges der de skapes, men slik er det ikke i dag. Norge har vært et foregangsland på området internasjonalt med bistandsprogrammet «Skatt for utvikling» og som initiativtaker til FACTI-panelet. Panelet kom med en rekke gode anbefalinger for å modernisere dagens skattesystem, og disse må nå følges opp for å etablere et internasjonalt skattesystem som er bedre tilpasset dagens globaliserte verden.

ForUM ber om at partiene tar inn følgende punkter i regjeringserklæringen:

- Regjeringen vil beholde målet om at minst 1 % av BNI skal gå til bistand.
- Regjeringen vil fremme en rettferdig og effektiv gjeldshåndteringsmekanisme i FN.
- Regjeringen vil ta en lederrolle for å få på plass en FN-konvensjon for et effektivt og rettferdig globalt skattesystem.